

גיטין דף יט

משנה: בכל כותבים: את הגט.

על העלה של זית: תלוש.

ועל הקרן של פרה: כשהיא מחוברת לפרה, ונותן לה את הפרה עם הקרן המחוברת לה, ויבואר בגמ'.

גמרא: דיו הוא דיותא, והוא הדיו שכותבים בו סת"ם. **סם הוא סמא** (= מין אדמה). **סיקרא** אמר רבה בר בר חנה שהוא **סקרתא** (= צבע אדום). **קומוס הוא קומא** (= שרף האילן). **קנקנתום** אמר רבה בר [בר חנה] אמר שמואל שהוא **חרתא דאושכפי** (= צבע שחור שצובעים בו נעליים).

למדנו במשנה - ובכל דבר שהוא מתקיים:

זה בא לרבות שאפשר לכתוב גם **במי טריא** כלומר במי גשמים, וכן **באפצא**. ביאור נוסף - 'מי טריא ואפצא' זהו דבר אחד, כלומר במים ששורים בהם פרי הדומה לעפצים.

באָר: מים שהשחירו מחמת ששף לתוכם עופרת. **בשחור:** פחמים. **בשיחור:** צבע שחור שצובעים בו נעליים.

איתמר, המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת: שהיו כתובות שתי אותיות בסיקרא (= צבע אדום), והוא עבר עליהם עם דיו שחור.

חייב שתיים: כשהוא עבר עם הדיו על הסיקרא הוא עשה 2 פעולות יחד, גם מחק את הסיקרא וגם כתב בדיו, ולכן חייב שתיים - 1. מחמת שמחק את הסיקרא על מנת לכתוב עליו בדיו. **חייב מחיקה בשבת הוא כשמוחק על מנת לכתוב.** 2. מחמת שכתב דיו על הסיקרא.

דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא: אבל אם היו כתובות שתי אותיות בדיו והוא עבר עליהם עם דיו, או שהם היו כתובות בסיקרא והוא עבר עליהם בסיקרא, פטור, לפי שהוא לא כתב ולא מחק שהרי הכתב נשאר כפי שהיה.

(המשך בדף הבא ↓)

סיקרא על גבי דיו: אם היו כתובות שתי אותיות בדיו והוא עבר עליהם עם סיקרא, יש אומרים שחייב משום מוחק, לפי שבכתיבת הסיקרא הוא מחק שתי האותיות שהיו כתובות כאן מקודם בצורה יותר טובה מעכשיו. [תוס' מבארים שמסתמא הוא יחזור ויכתוב עליו אח"כ בדיו ולכן זה מוחק על מנת לכתוב]. ויש אומרים שפטור משום מקלקל, משום שהוא קילקל את מה שהיה כתוב כאן, והוא כמוחק שלא על מנת לכתוב.

עדים שאינם יודעים לחתום: האם מותר לכתוב להם את שמותיהם בסיקרא והם יחזרו ויכתבו על זה בדיו? צדדי הספק: האם 'כתב עליון' נחשב לכתב או לא?

והלא לימדנו רבינו שכתב עליון נחשב לכתב לעניין שבת: שהרי אמרת לעיל שהמעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת חייב שמים.

וכי מפני שאנו מדמין: וכי בגלל שאנחנו סוברים מאומדן ליבנו להחמיר (= לעניין שבת) נעשה מעשה להקל (= לגבי עדים)? באמת אפילו לעניין שבת אם היה קורה כזה מעשה (= שאדם היה מעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת) לא הייתי סומך על מה שאמרתי ומחייב אותו להביא קרבן שיש בזה חשש של מביא חולין לעזרה.

מקריעין להם נייר חלק: שורטים בנייר את האותיות של שמותיהם והעדים ממלאים את הקרעים בדיו.

באָר: כותבים את שמותיהם בעופרת, והעדים חוזרים וכותבים על זה את שמותיהם.

קושיא: באבר סלקא זעתך? והרי אמר רבי חייא שאם כתב את הגט באבר הגט כשר, וא"כ זהו כתב גמור ונמצא שלא העדים חתמו עליו (= כלומר כשאנחנו כותבים את שמותיהם בעופרת זהו כתב גמור ונמצא שאנחנו חתמנו ולא הם).

תירוץ: לא קשיא: דברי שמואל נאמרו בעופרת ממש שאינה נחשבת לכתב, ואילו דברי רבי חייא נאמרו במים ששרה בהם שחיקת עופרת שזהו כתב גמור.

רבי אבהו אמר: עדים שאינם יודעים לחתום, כותבים את שמותיהם במים ששרו בהם עפצים שחוקים, והעדים חוזרים וכותבים על זה את שמותיהם.

קושיא: והרי אמר רבי חנינא שגט שכתבו במי טריא ואפצא (= במים ששרו בהם עפצים) כשר, וא"כ זהו כתב גמור ונמצא שלא העדים חתמו עליו.

תירוץ: ל"ק (= לא קשיא): אם הקלף מעובד בעפצים מותר לכתוב עליו את שמות העדים במים ששרו בהם עפצים שחוקים, לפי שזהו כתב שאינו ניכר שהרי לקלף ולכתב יש מראה זהה, ולכן אינו נחשב לכתב, אבל דברי רבי חנינא נאמרו כשכתב במי טריא ואפצא על קלף שלא עובד בעפצים, שהכתב ניכר, ולכן זהו כתב גמור והגט כשר.

שאין מי מילין ע"ג מי מילין: כפי שביארנו - שאם כותבים במים ששרו בהם עפצים על גבי קלף מעובד בעפצים אין הכתב ניכר.

רב פפא אמר: עדים שאינם יודעים לחתום, כותבים את שמותיהם ברוק, והעדים חוזרים וכותבים על זה את שמותיהם. וכן הורה רב פפא לאדם בשם 'פפא תוראה' (= פפא סוחר השוורים).

וה"מ בגיטין: רק בגט אשה התרנו לעדים שאינם יודעים לחתום שיחתמו בכל האופנים הנ"ל, והטעם הוא כדי שלא להשאיר את האשה עגונה, שאם הבעל לא ימצא עדים היודעים לחתום את שמם בינתיים הוא ילך למדינת הים, או שהוא ימות והיא תזדקק ליבם.

אבל ב[נשאר] שטרות לא: אבל בשאר שטרות עליו לחזור אחר עדים שיודעים לחתום את שמם.

דהוא וכו': שהיה אדם שעשה כן בשאר שטרות, והלקה אותו רב כהנא.

תניא כוותיה דרב: הסובר שעדים שאינם יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק.

עדים שאין יודעים לחתום וכו': לדעת תנא קמא עושים זאת בכל השטרות, אבל לדעת רשב"ג רק בגיטין משום חשש עגירות: שמא הבעל יהיה חולה הנוטה למות (שאין לו ילדים ורוצה לפטור את אשתו בגט מיבום) ועד שישיגו עדים אחרים הוא ימות, או שמא הבעל עומד להפליג בספינה לחו"ל ולא יסכים להמתין.

קושיא: קרייה מאן דזכר שמייה: רשב"ג אמר בסוף דבריו שבשאר כל השטרות רק האם העדים יודעים 'לקרות ולחתום' הם כשרים. אך מי בכלל דיבר על עדים שלא יודעים לקרוא?

תירוץ: חיסורי מחסרה: יש חיסרון בדברי הבריייתא, ובאמת היא דיברה על שני מקרים: א. עדים שאין יודעים לקרוא קוראים לפניהם והם חותמים, ב. אם אינם

יודעין לחתום מקרעין להם וכו' והם חותמים. זו דעת תנא קמא. ורשב"ג חולק בשאר שטרות על שני המקרים: גם לא קוראים להם וגם לא מקרעים להם.

קושיא: ואלא כמאן? כרבנן? וכו'! הגמרא מקשה: אם רב גמזא אמר שאין הלכה כרשב"ג, בהכרח שהלכה כרבנן החולקים עליו וסוברים שבכל השטרות מותר להחתים עדים שלא יודעים לחתום. והרי למדנו מקודם מעשה באדם שהחתים עדים שלא יודעים לחתום בשאר שטרות והלכה אותו רב כהנא?

תירוץ: תרגמה אקריאה: רב גמזא דיבר על עדים שיודעים לחתום אך לא יודעים לקרוא, שבזה הלכה כרבנן שמקריאים לפניהם את הגט והם חותמים. ואילו האדם ההוא שהלכה אותו רב כהנא החתים עדים שאינם יודעים לחתום, ובזה אין הלכה כרבנן אלא כרשב"ג שבשאר שטרות פסול.

רב יהודה מצטער: כשהוא היה זקן ולא היה רואה טוב, הוא היה מצער את עצמו וקורא את השטר לפני שהיה חותם עליו. אמר לו עולא: אינך צריך לצער את עצמך ולקרוא, שהרי רבי אלעזר היו קוראים לפניו את הכתוב בשטר והוא היה חותם. וכן רב נחמן שהיה דיין היו קוראים לפניו סופרי בית הדין את הכתוב בשטר והוא היה חותם.

ודוקא רב נחמן: הגמרא מסיקה: דוקא דיין כמו רב נחמן מותר לו להתנהג כך עם סופרי בית הדין שלו, משום שלסופרי בית הדין שלו יש אימה מפניו. כי רב נחמן היה הממונה מריש גלותא וחתן של הנשיא. אבל אפילו רב נחמן אין לו לנהוג כן עם סופרים שאינם מבית דינו, וכן סופרי בית דינו אין להם לנהוג כן עם דיין אחר.

רב פפא: כאשר היה מגיע אליו שטר הכתוב בשפה הפרסית שנעשה בערכאות של גויים (וחתמו עליו גויים), הוא היה נותן לשני גויים שיקראו את השטר לפניו, זה שלא בפני זה, ובאופן שכל אחד מהם אינו יודע לאיזו מטרה רב פפא מעוניין בקריאתו כך שהוא 'מסיח לפי תומו'. ואם שניהם הם היו אומרים את אותו הדבר, הוא היה גובה בשטר הזה אפילו מנכסים משועבדים (כגון בשטר הלואה, היה מוציא קרקע שקנה אדם מהלווה לאחר כתיבת השטר, ונותן אותה למלווה לפרעון החוב).

אמר רב אשי: שטר הכתוב בשפה הפרסית על ידי יהודים וחתמו עליו עדים יהודים - גובים בו מנכסים משועבדים.

הגמרא מקשה על כך מספר קושיות: והרי העדים לא ידעו לקרוא על מה הם חותמים? והתשובה: שמדובר שהם ידעו לקרוא פרסית.

והא בעינן כתב שאינו וכו': והרי אנו מצריכים לכתוב בכתב שאי אפשר לזייף אותו. כלומר שאם ימחקו אותו ויכתבו דברים אחרים במקומו המחיקה תהא ניכרת בשטר, וזהו דוקא בקלף המעובד ב'עפצים' ואילו הפרסיים לא היו מעבדים את הקלפים שלהם בעפצים? והתשובה: מדובר שהקלף של השטר היה מעובד בעפצים.

והא בעינן צריך לחזור וכו': צריך לחזור ולסכם בסוף השטר את הנאמר בו בתמצית (בכדי שלא יוכלו אחר כך להוסיף שורה של דברים נוספים - בין סוף הנכתב בקלף לחתימות העדים - שלא היתה קודם לכן). והתשובה: מדובר שחזרו וסכמו.

ואלא מאי קמ"ל: אך אם כן מה החידוש, שאפשר לכתוב גט אפילו בפרסית? והרי זה כבר מפורש במשנה לקמן?

תירוצ: **אי מההיא הו"א:** מהמשנה לקמן היינו חושבים שדוקא בגיטין הקילו לכתוב בכל לשון משום תקנת עגונות, קמ"ל שאפילו בכל השטרות.

נתן לה נייר חלק: בעל שנתן לאשתו נייר חלק שלא כתוב בו כלום, ואמר לה 'הרי זה גיטך' - מגורשת. כי אנו חוששים שהוא כתב את הגט ב'מי מילין' שנבלעו לאחר מכן בקלף, ולכן הגט כשר רק שאנו לא רואים את הכתוב בו.

מיתיבי הרי זה גיטך: בעל שהביא לאשתו קלף ואמר לה 'הרי זה גיטך', אך היא לא קראה מה כתוב בו והשליכה אותו ישר לים או לאש וכדו'. ולאחר מכן חזר הבעל וטען: בכלל לא הבאתי לך גט, אלא היה זה 'שטר פסים' או 'שטר אמנה' - האשה מגורשת, ואין כח לבעל להשאיר אותה נשואה שאסורה על כל העולם.

'שטר פסים' (מלשון 'פיוסים') - אדם שרוצה להיראות עשיר הולך לחבירו ואומר לו תכתוב לי שטר כאילו אתה חייב לי סכום כסף גדול, ואני כמובן לא אגבה אותו לעולם. **'שטר אִמְנָה'** - שטר הלוואה אמנם הלווה לא לווה כלום, אלא כתב את השטר ומסר אותו למלווה כדי שאם יצטרך ללוות ילווה, והוא סומך על המלווה שלא יתבע אותו אם לא ילווה ממנו בפועל.

הגמרא מדייקת: טעמא דאיכא כתב: בברייתא מדובר דוקא באופן שהיה כתוב דבר מה בגט רק שאינו יודעים מה היה כתוב, ובכזה מקרה אנו אומרים שהבעל לא נאמן והיא מגורשת. אבל אם מסר לה נייר חלק, לא היינו אומרים שהיא מגורשת. וההוכחה לכך: כי אם גם בכזה מקרה היא מגורשת, היה על הברייתא להשמיע חידוש יותר גדול ולומר שהמסר נייר חלק לאשתו והיא זרקה אותו לאש וכו' היא מגורשת.

תירוץ: כי קאמר שמואל: שמואל מדבר באופן שלקחו את הגט החלק והעבירו עליו מי צבע (= מיא דנרא'), ואז אם הכתב חזר להיראות הגט כשר, ואם לא לא.

קושיא: וכי פליט וכו': גם אם מי הצבע פולטים את הכתוב בקלף מדוע הגט כשר, והרי יתכן שכאשר נתן הבעל את הגט לאישה כבר האותיות נבלעו בקלף ולא היו נראות כלל וממילא הגט היה פסול?

והתשובה ששמואל לא סבר שהיא מגורשת באופן ודאי, אלא רק שיש לחשוש שמא הכתב עדיין לא נבלע בשעת נתינת הגט ואז היא מגורשת, או שהוא כבר נבלע והיא לא מגורשת. ולכן דין האישה כ'ספק גרושה'.

הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו: שני 'עדי מסירה' שהגט נמסר בפניהם, צריכים לקרוא את הכתוב בגט.

מיתיבי הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים וכו': כפי שפירשנו למעלה. הקושיא: אם מדובר שהעדים קראו את הכתוב בגט, איך יכול הבעל לטעון שזהו שטר אמנה או שטר פסים?

תירוץ: לא צריכא: הברייתא מדברת במקרה שלאחר שקראו העדים את הכתוב בגט והם החזירו אותו לבעל, הכניס הבעל את הגט תחת כנפי בגדו והוציא אותו ונתן לאשתו, והיא זרקה אותו לאש, ולאחר מכן הוא טוען שהוא החליף את הגט תחת כנפי בגדו בשטר אחר. קמ"ל שאינו נאמן.